

PRANEŠIMŲ IR STRAIPSNŲ RINKINYS „STEIGIAMAJAM SEIMUI – 90“

Steigiamajam Seimui – 90. Pranešimų ir straipsnių rinkinys / Sudarytojai Saulius Kaubrys, Arūnas Vyšniauskas (Lietuvos valstybingumo paveldas. T. 1.) Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2011. 251 p. ISBN 978-9955-33-659-4

2010 m. gegužės 14 d. Lietuvos Respublikos Seime vyko nacionalinė mokslinė konferencija „Steigiamajam Seimui – 90“. Ją kartu su Seimo kanceliarija organizavo Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas. Steigiamasis Seimas 2010 metų pavasarį buvo prisimintas neatsitiktinai. Lietuvos Steigiamojo Seimo atidarymas ir pirmasis posėdis įvyko 1920 m. gegužės 15 d. Šiai datai pažymėti bei įprasminti, praėjus 90 metų nuo Steigiamojo Seimo pradžios, ir buvo skirtas mokslinis renginys, kuriame nuskambėjo 18 konferencijos dalyvių sveikinimo kalbos ir pranešimai, o renginio gale vyko diskusija. Tačiau salėje sėdėjo ne vien akademių institucijų darbuotojai, mokslininkai, Seimo nariai ir kiti politikai. Seimo Kovo 11-osios salėje pranešimų klausėsi ir moksleiviai, jų mokytojai, studentai, visuomeninių organizacijų, bendruomenių atstovai, besidomintys Lietuvos parlamentarizmo istorija. Konferencijos eiga iš Seimo salės buvo transliuojama per televizijos programą „Seimas – tiesiogiai“, apie ją buvo parengti reportažai pagrindinių šalies televizijų kanalų žinių laidoje, informacija pasirodė ir spaudoje, žinių agentūrų pranešimuose. Visa tai rodo, kad akademinio pobūdžio konferencijai buvo suteiktas aukštas visuomeninio politinio rango statusas, ji tapo atminties politikos įvykiu. Dėl to šį renginį, iš tikrųjų, galima laikyti ir moksliniu, ir politiniu, ir memorialiniu.

Konferenciją pradėjo Seimo Pirmininko pavaduotojas Algis Kašėta. Jis tarė sveikinimo žodį ir palinkėjo konferencijai sėkmės. Europos Parlamento narys, Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras prof. Vytautas Landsbergis savo

sveikinime iš tribūnos traktavo Steigiamąjį Seimą kaip Vasario 16-ąją ir Kovo 11-ąją jungiančią grandį Lietuvos istorijoje. Po šių sveikinimo kalbų politikai, teisininkai, istorikai darė pranešimus. Iš viso buvo perskaityta 16 pranešimų.

Kadangi konferencijoje perskaityti pranešimai buvo vertingi, natūraliai išsirutuliojo mintis jų pagrindu parengtus straipsnius publikuoti atskira knyga tam, kad skaitytojai gautų koncentruotą vaizdą apie Steigiamąjį Seimą, kaip jis suvoktas praėjus 90 metų nuo darbo pradžios. Tokia knyga Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Naujosios istorijos katedros iniciatyva buvo parengta ir 2011 m. balandžio pabaigoje 1000 egzempliorių tiražu išleista Vilniaus universiteto leidyklos. Į rinkinį, be minėtų A. Kašėtos ir V. Landsbergio sveikinimo kalbų, įėjo dar dvių parlamentarų pranešimų tekstai: Lietuvos Respublikos Seimo nario Algio Kazulėno pranešimas „Steigiamojo Seimo ir Atkuriamojo Seimo panašumai bei skirtumai“; Seimo pirmininko pavaduotojo, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Česlovo Juršėno pranešimas „Opozicijos vaidmuo Lietuvos parlamentuose“. Parlamentarų sveikinimai ir pranešimai sudaro atskirą pradinę knygų dalį.

Kiti 12 konferencijos dalyvių – mokslininkai, skaitytų pranešimų pagrindu parengė akademinio pobūdžio straipsnius, kurie ir sudaro pagrindinę pranešimų ir straipsnių rinkinio dalį (pora konferencijos dalyvių savo tekstų leidinio sudarytojams nepateikė). Rinkinyje publikuojami straipsniai savo tematika apima rinkimų į Steigiamąjį Seimą istoriją (Vladas Sirutavičius), 1921 m. pavasarį Steigiamojo Seimo narių parašytų sveikinimų ana-

lizę (Mindaugas Tamošaitis), dalies parlamentarų ir jų frakcijų veiklos Steigiamajame Seime aptarimą (Danutė Blažytė-Baužienė, Eglė Bendikaitė, Saulius Kaubrys, Artūras Svarauskas), Lietuvos 1920–1922 m. užsienio politikos išryškinimą (Algimantas Kasparavičius, Audronė Veilentienė), svarbius tų metų karinės šalies gynybos aspektus (Aušra Jurevičiūtė), Steigiamojo Seimo traktavimą platesniame Lietuvos valstybingumo istorinės raidos kontekste (Vytautas Sinkevičius, Vita Ulytė-Grigelevičienė, Arūnas Vyšniauskas). Kaip pažymima knygos pratarmėje, pranešimų ir straipsnių rinkinyje siekta išskelti istoriografiškai svarbias problemas, užpildyti tam tikras faktografines spragas bei praturtinti naujomis išvalgomis jau ne kartą anksčiau nagrinėtas temas. Siekta suteikti ir atsinaujinimo impulsų Lietuvos parlamentarizmo istorijos lietuviškai istoriografijai, plečiant jos tyrimų horizontus. Kaip tai pavyko – tegu sprendžia reiklūs knygos skaitytojai.

Rengiamos knygos rankraštis buvo apsarstytas Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Naujosios istorijos katedros posėdyje, publikavimui pritaria fakulteto tarybos posėdyje. Rankraštį recenzavo Vilniaus pedagoginio universiteto docentė dr. Sandra Grigaravičiūtė ir Vilniaus universiteto docentas dr. Algis Kasparavičius. Jie pateikė vertingų pastabų, į kurias redagavimo procese buvo atsižvelgiama. Kadangi S. Grigaravičiūtės recenzijoje buvo pabandyta analitiškai apibendrinti veik visų rinkinio autorių tekstus, pateikiame šią recenzijos teksto vietą, autorei sutikus, skaitytojams:

„Visuomenės ir akademinės bendruomenės susidomėjimas I Lietuvos Respublikos Seimais, o ypač Steigiamuoju Seimu, yra neatsitiktinis. Šis Seimas iš tiesų padėjo moderniosios Lietuvos valstybės pamatus. Tą puikiai pastebėjo sveikinimo kalbas sakę politikai Algis Kašėta, Vytautas Landsbergis, Česlovas Juršėnas. Išvardyti kalbėtojai puikiai sudėliojo istorinius ir politinius akcentus, o Česlovo Juršėno pranešimas, pridėjus istoriografijos apžvalgą, būtų drąsiai galėjęs pretenduoti į akademių straipsnių konferencijos pranešimų pagrindu tarpą.

Spaudai rengiamas straipsnių rinkinys „Steigiamajam Seimui – 90“ atveria istorikams naujas tyrimų erdves, parodo galimybes ištrūkti iš jau per

XX a. nusistovėjusios šios temos bei problemų matricos. Straipsnių puokštė stebina savo originalumu, daugiaperspektyvumu, įvairiais pjūviais ir matymtaškiais [žiūros taškais]. Dalis jų (Algimanto Kasparavičiaus, Arūno Vyšniausko) išties verti atskirų studijų. Šio straipsnių rinkinio sudarytojams labai vertėtų ateityje pamąstyti apie kolektyvinės monografijos, skirtos Steigiamajam Seimui, parengimą ir išleidimą. Steigiamojo Seimo 100-metis tam būtų puiki proga. Pamatai jai jau padėti ir sudarytojai savo kvalifikaciją jau įrodė.

Ką akademinėi bendruomenei transliuoja šis straipsnių rinkinys?

Pirmausia jis leidžia diagnozuoti Steigiamojo Seimo tematikos ištirtumo lygmenį, t. y., kad faktų apie Steigiamąjį Seimą jau pakanka, na, bet galima būtų dar kokius penkerius metus juos gausinti. Antra, jis parodo, kad nusistovėjusi šios tematikos ir problematikos tyrimų matrica – perkrauta. Tai reiškia tik viena, kad, norint toliau plėtoti tyrimus, reikia kažką keisti. Trečia, jis brėžia naują – transnacionalinių ir lyginamųjų – tyrimų kryptį Lietuvos ir užsienio tyrėjams. Argi tai ne puiku?

Kas naujo šiame straipsnių rinkinyje?

Pirmausia nauja tai, kad visuomenei pristatyti nauji dar netyrinėti šaltiniai (Vladas Sirutavičius, Mindaugas Tamošaitis, Aušra Jurevičiūtė, Algimantas Kasparavičius, Audronė Veilentienė, Vita Ulytė-Grigelevičienė). Jie nuo publikavimo dienos bus atitransportuoti iki skaitytojo ir tyrėjo.

Antra, straipsniuose labai ryškus fenomenologinis aspektas (Vytautas Sinkevičius, Mindaugas Tamošaitis, Saulius Kaubrys, Vita Ulytė-Grigelevičienė).

Trečia, skaitytojas ir tyrėjas viename rinkinyje ras nemažai naujų koncepcijų (Vladas Sirutavičius, Algimantas Kasparavičius, Audronė Veilentienė, Vita Ulytė-Grigelevičienė, Arūnas Vyšniauskas), koreguojančių dabartinę istoriografiją arba sukeliančių joje chaosą, pritarimą, pasipriešinimą..., kitaipariant, istoriko minties judesį, duosiantį impulsą ateities tyrimui ar polemikai.

Ketvirta, straipsnių autoriai taisyti istoriografijoje esančius teiginius ir klaidas (Danutė Blažytė-Baužienė, Audronė Veilentienė). <...>

Straipsnių rinkinys „Steigiamajam Seimui – 90“ yra vertingas visų jo autorių indėlis į lietuvišką

Steigiamojo Seimo tyrimų istoriografiją, – jame sukaupia nauja faktografija, išgryninti fenomenologiniai aspektai ir naujos koncepcijos – paklos tvirtus pamatus jauniems tyrinėtojams ir, viliamės, duos naujų impulsų garbingo istorikų cecho profesionalams.“

Pranešimų ir straipsnių rinkinys „Steigiamajam Seimui – 90“, skirtas Lietuvos parlamentarizmo patirtims 1920–1922 m. įprasminti, yra išleistas kaip naujos tęstinės knygų serijos „Lietuvos valstybingumo paveldas“ pirmasis tomas (I tomo redakcinė kolegija – Zenonas Butkus, Česlovas Juršėnas, Algis Kašėta, Saulius Kaubrys, Angonita Rupšytė, Arūnas Vyšniauskas). Šio leidinio pasirodymas, kaip ir pati įvykusi konferencija, atspindi sėkmingą Vilniaus universiteto ir Seimo kanceliarijos bendrą

veikimą organizuojant nacionalinius mokslinius renginius, svarbius tiek politinė, tiek akademinė, tiek istorinės atminties prasme. Bendradarbiaujama buvo ir anksčiau, tačiau dabar tam yra suteiktas solidišnis pagrindas. 2010 m. gruodžio 14 d. Vilniaus universitetas pasirašė plataus bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija. Sutartyje esminis dėmesys skiriamas bendradarbiavimui tiriant naujausiųjų laikų Lietuvos valstybingumo istoriją, išsaugant ir stiprinant Lietuvos valstybingumo ir parlamentarizmo tradicijas. Dėl to tikimės, kad dar ne viena Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto konferencija bus organizuojama bendrai su Seimo kanceliarija, vyks Lietuvos Respublikos parlamento rūmuose, ir išvysime dar ne vieną „Lietuvos valstybingumo paveldo“ tomą!

Arūnas Vyšniauskas